AVİM Yorum • No: 2014 / 79 • Ekim 2014

UKRAYNA KRİZİNİN BÖLGEYE YANSIMALARI VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU

Hande Apakan

Hande APAKAN
Uzman, AVİM

15.10.2014

2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrimi takip eden süreçte siyasi çalkantılar içine giren Ukraynada bir yılı aşan süre önce Kievde baş gösteren Meydan hareketi, 100 kişiyi aşkın kişinin ölmesi ve yönetimin değişmesi neticesine gelmiştir. Rusya yanlısı ve sağ eğilimli olarak bilinen Yanukoviçin AB ile yıllar boyu yürüttüğü müzakerelere rağmen Ortaklık Anlaşmasını imzalamayı reddeden tavrı ve siyasi gelişmeler ülkeyi terk etmesine yol açmıştır. O tarihten bu yana, Kievde geçiş döneminin sancıları kendisini yoğun bir şekilde göstermiş, Meydan ve Meydan-karşıtı grupların siyasi rekabeti ülkenin gündemini meşgul etmiştir.

Rusyanın Kırım ve Doğu Ukraynadaki müdahaleci adımlarıyla tırmanan kriz 16 Mart 2014te Kırımda yapılan referandum ve akabininde Rusyanın Kırımı fiilen ilhak etmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Kriz, son aylarda, Donetsk ve Luhansk bölgelerinde bir silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Bunun neticesinde, Nisan ayından bu yana Ukraynadaki çatışmalarda en az 3 bin kişi ölmüş, bir milyondan fazla kişi de evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Özetle, siyasi kriz, bir askeri ve insani krize yol açmıştır.

17 Nisan 2014te ABD, AB, Rusya ve Ukrayna arasında kabul edilen Cenevre Deklarasyonu, 25 Mayısta seçimlerle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı Poroşenkonun önermiş olduğu 15 maddelik barış ve normalizasyon planı, 2 Temmuzda Berinde Almanya, Fransa, Rusya ve Ukraynanın imzaladığı Berlin Deklarasyonu ve Minskte gerçekleşen Ukrayna-Rusya-AGİT üçlü temas grubu istişareleri Ukrayna krizinin iç ve dış boyutlarını ve çözüm çerçevelerini ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanı Poroşenkonun önerdiği barış planı, ülke için demokratik ve çoğulcu bir topluma geçişin unsurlarını içermekte; yeni bir anayasa, belirli bölgelerin adem-i merkeziyeti ve ulusal uzlaşının sağlanması gibi önemli adımların atılmasını öngörmektedir. Ülkenin normalizasyonu açısından ateşkesin sağlanması,

diyaloğun geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu ortamda, Ekim ayında gerçekleşmesi beklenen parlamento seçimleri de önem taşıyacaktır.

Görüleceği üzere, Ukrayna sorununun çözümünde, ülkede sağlanacak demokratik ve çoğulcu dönüşümler kadar Rusya-Ukrayna ilişkilerinin de seyri kritik bir nitelik taşımaktadır. Özellikle, iki taraf arasındaki olumsuz söylemler, Rus tümenlerinin hududa yönelmesi gibi askeri baskılar bu ilişkileri olumsuz etkileyen unsurlardır.

Ukrayna-Rusya İlişkileri ve Krizin Bölgeye Yansımaları

Ukrayna, tarihi, coğrafi ve kültürel boyutlarıyla Rusya ile yakın, hatta iç içe bir geçmişe sahiptir. Rus kültürünün temellerinin Kieve ve Ukraynaya uzandığına dair köklü düşünceler vardır. Ancak, Ukraynalıların büyük bir çoğunluğunun da bu ortak kültürel özellikleri kabul etmekle birlikte, farklı bir yapıya ve dünya görüşüne sahip oldukları görülmektedir. Eski Sovyet topraklarını doğal sınırları olarak görüp kendi etrafında bir meşru müdafaa alanı yaratmak isteyen Rus Cumhurbaşkanı Putinin Ukraynanın bağımsızlığını içine sindiremediğini söylemek mümkündür.

Öte yandan, Ukrayna krizi, 19.yüzyıl diplomasisini ve Soğuk Savaşı anımsatan gelişmeleri yeniden gündeme getirmektedir. Rusya ile Avrupa ve ABD arasında bir güç projeksiyonunu yaşatmaktadır. Bu bağlamda, Ağustos 2008de Rusyanın Gürcistana girmesi, neticede Abhazyanın ve Güney Osetyanın Gürcistandan ayrılması, son olarak Mart ayında Rusyanın Ukrayna topraklarına dahil olan Kırımı ilhak etmesi ve son 4-5 aydır da Ukraynanın doğu bölgelerinde ayrılıkçılara destek veren müdahaleci tutumu, sadece Ukraynada değil, Karadeniz havzasında da ciddi rahatsızlıklar ve tedirginlikler yaratmıştır. Putinin 2013 yılında kabul ettiği yeni dış politika konsepti Rusya dışında yaşayan Rusları dış politikanın öncelikli bir konusu haline getirmiştir. Rusya, bu konseptle, Rusya dışında yaşayan Rus azınlıkları koruma sorumluluğunu üstlenmiş, bir anlamda bu ülkelere müdahale zeminini hazırlamıştır. Ayrıca, Rusyanın önderliğinde ortaya çıkan Avrasya Ekonomik Birliği, eski Sovyet coğrafyası üzerinde ekonomik ve dolaylı olarak siyaseten Rusyanın üstünlüğünü ve etkinliğini yeniden canlandırmaya yönelik bir teşebbüs olarak ortaya çıkmaktadır. Ukrayna krizinde de görüldüğü üzere, Rusya, AByi dengelemeye çalışmakta ve Avrupanın bazı toplumsal ve kültürel değerlerini sarsma niyeti içindedir. Rusyanın bu yaklaşımı, bu bölgelerde çözüm yollarını kapatmaktadır.

Kırımın ilhakı, Rusyanın yakın coğrafyasındaki Baltık ülkelerinin de güvenliğine bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu çerçevede, Estonya, Letonya ve Litvanya gibi ülkeler NATOdan daha güçlü güvenlik politikaları talep etmişlerdir. Ancak 1997 NATO-Rusya Kurucu Senedinin buna ne derece imkan vereceği açık değildir.

Türk-Rus ilişkileri ve Türkiyenin Ukrayna Krizindeki Tutumu

Türkiye ve Rusya geniş bir coğrafya üzerinden yoğun bir komşuluk ilişkisini paylaşmaktadır. Bu coğrafya, bir taraftan Karadenizden Orta Asyaya, diğer taraftan Körfezden Akdenize kadar uzanan alanlarda iki ülkeyi etkileşim halinde tutmaktadır. İlişkilerin tarihsel boyutuna bakıldığında, her iki ülkenin bu bölgelerin geleceğini şekillendirme imkanına sahip oldukları görülmektedir.

500 yılı aşkın ikili ilişkiler, karşı karşıya düzinelerce savaşa sahne olmuştur. İki ülke arasında, bu anlamda tarihsel bir karşıtlık olduğundan da söz edilebilir. Çoğu zaman Rusya jeopolitiğiyle Anadolunun jeopolitik etki alanı karşı karşıya gelmiştir.

Öte yandan, Türk-Rus ilişkilerinde dostluk ve işbirliğinin yaşandığı dönemlerin de bulunduğuna işaret etmek gerekir. Kurtuluş Savaşı sırasında, 1920lerde, milli mücadele sırasında Rusyanın Anadoluya sağladığı siyasi ve ekonomik destek bunlardan birini teşkil etmektedir. Diğer bir tanesi de, 1970lerde iki ülke arasında sağlanan siyasi diyalog ve çok yönlü ekonomik işbirliğidir.

Özetle, Türkiye ve Rusya son 25 yıl zarfında ilişkilerini olumlu bir mecraya ve zemine taşımışlardır. 1990lardan itibaren iki ülke arasındaki siyasi işbirliği giderek yükselen bir eğilim göstermiştir. Ekonomik işbirliği alanında da dengeli bir ortaklık ilişkisi ve tamamlayıcılık ortaya çıkmıştır. Son yıllarda, Rusya, Türkiyenin 2. büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. İki ülke arasındaki yatırım hacmi 10 milyar dolara ulaşmıştır. Bu tablo içinde enerji işbirliği özlü bir yer tutmaktadır. Zira, Rusya, Türkiyenin en büyük enerji tedarikçisidir. Ayrıca, Türkiyenin ilk nükleer santralinin yapımcısı Rusya olmuştur.

Türkiye ve Rusya, bölgelerinde barış ve istikrarın kollanması ve ekonomik hayatın güçlendirilmesi konusunda ortak çıkarlara sahiptir. Bu tablonun içinde Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütünün kurulması, Karadenizde askeri işbirliği (BLACKSEAFOR) gibi önemli adımlar da ortaya atılmıştır.

Bununla birlikte, her iki ülkenin ulusal çıkarları, farklı olmanın ötesinde rekabet halindedir. Temel meselelerde ve dünyaya bakışları her zaman örtüşmemektedir. Türkiye ve Rusya arasında, Kafkaslarda Yukarı Karabağ, Balkanlarda Kosova, Orta Doğuda Suriye, Doğu Akdenizde Kıbrıs konularında temel görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir.

Bu görüş ayrılıklarına şimdi Kırımın ilhakı eklenmiştir. Ukraynada baş gösteren kriz, 16 Mart 2014 tarihinde Kırımda yapılan sözde referandum, katılımcıların %97 oranında Rusya ile birleşmeden yana oy kullanması ve akabininde Rusyanın Kırımı fiilen ilhak etmesini takip etmiştir. Bunu takip eden süreçte, Kırım Rusyanın kontrol ve yönetimine girmiştir.

Kırımdaki Tatar Türkleri ve ülkemizdeki geniş Kırım Tatar kökenli nüfusumuz nedeniyle Kırım ülkemiz için büyük bir önem taşımaktadır. Kırım Tatarları, Kırımda yüzyıllarca

yaşamakta olan tarihi bir halktır. Kırım Hanlığı 1783te Çarlık Rusyasının işgaline maruz kalmıştır. 1938de de Stalin döneminde bölgeden sürülmüşlerdir. Kırım Tatarlarının yaşadığı alan, Sovyet Birliği dönemi dahil olmak üzere, bütün bu dönemlerde bir milli özerk bölge olmuştur.

Kırım Tatarları, krizin başlangıcından bu yana, Ukraynanın toprak bütünlüğünden yana tutum alarak referandumu boykot etmiştir. Kırımın Rusyaya bağlanması sürecinde Tatarca Kırımdaki üç resmi dilinden biri olarak sayılmış ve Tatarlara parlamento, hükümet ve yere idarede belli oranda temsil hakkı sağlanması öngörülmüştür. Ancak, gelişmeler bu yönde değildir. Nitekim Rus makamları, Kırım Tatar Türklerinin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoğlunun Rusyaya girişini yasaklamış ve Kırımoğlu anavatanı Kırıma sokulmamıştır.

Türkiye bu ilhakı tanımadığı gibi, Ukraynanın birliğinden ve bütünlüğünden yana bir tutum almaktadır. Buna ilaveten, ülkemiz, Kırım Tatar Türklerinin hak ve çıkarlarının güvenceye alınması ve vatanlarında güven içinde yaşamalarını temel alan bir anlayış benimsemiştir. Türkiye, son olarak, Kırımda yaşayan Tatar toplumunun temsil organı Kırım Tatar Milli Meclisine ve bazı üyelerinin evlerine 16 Eylülde yapılan baskınları kınamıştır.

Türkiye, Ukraynadaki krize uluslararası hukuk temelinde, diplomatik yollardan çözüm bulunmasından yana bir tutum izlemektedir. Buna ilaveten, Rusya ile diyalog kanallarının açık tutulmasında yarar görmektedir. Bu bağlamda, son zamanlarda Rusya ile tesis edilen, krizin çözümü için gerekli olan, Ukrayna ve Rusya arasındaki doğrudan diyalog sürecini memnuniyetle karşılamıştır. Türkiye, ayrıca, 16 Eylül 2014 tarihinde Ukrayna ve AB Parlamentoları tarafından imzalanan Ortaklık Anlaşmasının onaylanmasını ve Ukraynanın Avrupa kurumlarıyla giderek derinleşen ilişkilerini olumlu değerlendirmiştir. Türkiye, Batının Rusyaya yönelik yaptırım kararlarına mevcut şartlarda katılmama yönünde bir tutum benimsemiştir. Bunlara ilaveten, Türkiye, uluslararası örgütlerin Ukrayna krizinin çözümü konusundaki çalışmalarına da etkin katılım sağlamaktadır. Türkiye, BM, AGİT, Avrupa Konseyi ve NATO bünyesinde yürütülen çalışmalara aktif katkı sağlamıştır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: Apakan, Hande. 2026. "UKRAYNA KRİZİNİN BÖLGEYE YANSIMALARI VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2014 / 79. Ekim 14. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/UKRAYNA-KRIZININ-BOLGEYE-YANSIMALARI-VE-TURKIYE-NIN-TUTUMU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır